

KRONIKA

DARIUSZ STĘPKOWSKI

Wydział Nauk Pedagogicznych

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

Warszawa

Forum Pedagogiczne
2018/1

Wpłynęło: 02.12.2017

Zatwierdzono do druku: 31.03.2018

DOI: 10.21697/fp.2018.1.23

Ogólnopolska konferencja naukowa pt. „Polskie koncepcje pedagogiki ogólnej w ujęciu porównawczym” (Wrocław, 27–28 września 2017 roku)

Konferencja odbyła się w siedzibie Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego (IP UWr) przy ul. J. W. Dawida 1. Jej organizatorami były następujące instytucje: kierowany przez Wiktora Żłobickiego Zakład Pedagogiki Ogólnej tegoż instytutu, Zespół Pedagogiki Ogólnej (ZPO), działający przy Komitecie Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk i Oddział Wrocławski Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego. Przybyłych na konferencję powitała najpierw dyrektorka instytutu Alicja Szerłaż. Po niej o zabranie głosu został poproszony dziekan Wydziału Nauk Historycznych i Pedagogicznych Przemysław Wiszewski, który dokonał uroczystego otwarcia konferencji. Jako następny wystąpił przewodniczący ZPO Roman Leppert, który nawiązał do odbywających się od 1995 roku pod auspicjami ZPO konferencji na temat pedagogiki ogólnej. Jego zdaniem wrocławskie spotkanie powinno skłonić do refleksji, czy i na ile naukowcy zajmujący się współcześnie pedagogiką ogólną są spadkobiercami polskiej tradycji w tym zakresie. Po wystąpieniu R. Lepperta zebrani uczcili chwilą ciszy śmierć Bronisława Potyrały, byłego dyrektora IP UWr i wieloletniego kierownika Zakładu Pedagogiki Ogólnej w tymże instytucje. Następnie poproszono o zabranie głosu Janinę Kostkiewicz (Uniwersytet Jagielloński), która przedstawiła wydane w ostatnim czasie przez siebie opracowanie Andrzeja Niesiołowskiego pt. *Zarys pedagogiki ogólnej* (Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2017). To do tej pory niepublikowane dzieło zapomnianego polskiego pedagoga ogólnego zostało zrekonstruowane przez J. Kostkiewicz na podstawie odnalezionych zapisków autora. A. Niesiołowski sporządził je podczas II wojny światowej, przebywając w niemieckim oflagu, z którego nigdy nie powrócił. Jak podkreśliła badaczka, według jej wiedzy jest to tylko niewielka część rękopisów. Najprawdopodobniej istnieją jeszcze dalsze zeszyty, których odnalezienie byłoby dla współczesnej polskiej pedagogiki ogromnym ubogaceniem.

Po tym referacie przystąpiono do pierwszej części obrad. Ich przewodniczenie zostało powierzone R. Leppertowi, który poprosił o zabranie głosu Teresę Hejnicką-Bezwińską z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy i wieloletnią

przewodniczącą ZPO KNP PAN. Prelegentka przedstawiła temat: *Koncepcja pedagogiki i pedagogiki ogólnej w szkole lwowsko-warszawskiej*. T. Hejnicka-Bezwińska szczególną uwagę zwróciła na kontekst historyczny i instytucjonalny, w którym dzięki przedstawicielom szkoły lwowsko-warszawskiej krystalizowała się w Polsce pedagogika jako dziedzina kształcenia akademickiego.

Jako drugi wystąpił Sławomir Banaszak z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Tytuł jego referatu brzmiał: *Pedagogika ogólna a socjologia ogólna*. Mówca wskazał na zaskakujące jego zdaniem podobieństwa między obydwojma wymienionymi w tytule dyscyplinami naukowymi. W swoich rozważaniach skupił się na rekonstrukcji procesu instytucjonalizacji pedagogiki i socjologii w Polsce. Konkludując, zaproponował, żeby stosować wyrażenie „pedagogika teoretyczna” dla określenia pedagogiki ogólnej, tak jak ma to miejsce we współczesnej socjologii.

W następnym referacie Alina Wróbel z Uniwersytetu Łódzkiego zajęła się tematem: „Język współczesnej pedagogiki w perspektywie komparatystyki myśli pedagogicznej”. Wychodząc od, wydawać by się mogło, oczywistej konstatacji, że mianowicie język stosowany w pedagogice determinuje sposób myślenie, który wyraża się w tekstach naukowych, mówczyni wskazała na dokonujące się nieustannie zmiany i przesunięcia w rozumieniu terminów pedagogicznych. Na tej podstawie A. Wróbel postulowała: 1) zreflektowane posługiwanie się kategoriami pedagogicznymi; 2) badanie tożsamości pedagogiki zawartej w jej język; 3) nieustanną aktualizację nomenklatury i 4) rozwijanie hermeneutyki pedagogicznej.

Po referatach odbyła się dyskusja, a następnie organizatorzy zaprosili uczestników konferencji na obiad. Po przerwie obiadowej prowadzenie obrad powierzone zostało J. Kostkiewicz. Jako pierwszego poprosiła ona o zabranie głosu Jarosława Garę z Akademii Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej w Warszawie. Swoje wystąpienie zatytułował on: *Granice dyskursywności światopoglądowej we współczesnej myśli pedagogicznej*. Określając tytułowe granice, mówca zwrócił szczególną uwagę na pluralizm, który determinuje różnorakie sfery: społeczną, polityczną i naukową. W tym kontekście wskazał na „myśl pedagogiczną” jako kategorię współczesnego dyskursu naukowego w pedagogice. Zdaniem J. Gary sposób odczytywanie tej myśli przesądza o rozumieniu przedmiotu pedagogiki. Za własności owej myśli prelegent uznał: 1) bycie pochodną warunków dziejowych wytwarzania wiedzy i 2) ugruntowanie w stanowisku światopoglądowym. W związku z tym J. Gara skierował uwagę słuchaczy na dwa prze(d)sądy: 1) dominujący światopogląd decyduje o słuszności lub niesłuszności danego stanowiska i 2) niewyeksplikowane stanowisko nie ma znaczenia.

Jako drugi wystąpił Paweł Rudnicki z Dolnośląskiej Szkoły Wyższej we Wrocławiu. Tytuł jego referatu brzmiał: *Jaka krytyka i jaka emancypacja w pedagogice ogólnej? Refleksje nad dyskursami pobocznymi*. Zdaniem P. Rudnickiego zmiany dokonujące się w sposobie uprawiania pedagogiki powodują, że we współczesności nurty pobocznego nabierają coraz większego znaczenia. Jednym z tym

nurtów jest pedagogika krytyczna. Na jej tle referent przedstawił rozumienie krytyki i emancypacji, postulując, żeby omówione przez niego kategorie pojęciowe na trwałe weszły do języka pedagogiki ogólnej.

W kolejnym wystąpieniu Mirosława Nowak-Dziemianowicz, reprezentująca również Dolnośląską Szkołę Wyższą we Wrocławiu, zaprezentowała *Koncepcje uznania w perspektywie pedagogiki ogólnej jako alternatywę wobec neoliberalnej wizji współczesnego świata*. Po niej prowadząca obrady oddała głos Celinie Czech-Włodarczyk z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, która przedstawiła referat pt. *Koncepcje social resilience w polskiej pedagogice społecznej*. W swoim wystąpieniu C. Czech-Włodarczyk omówiła najpierw trudności związane ze znalezieniem właściwego odpowiednika w języku polskim dla angielskiego zwrotu *social resilience*, po czym zaprezentowała kilka przykładów zastosowania tego pojęcia w dyskursie pedagogicznym na świecie i w Polsce.

Podobnie jak po pierwszej części, tak również po drugiej odbyła się ożywiona dyskusja. Po niej uczestnicy konferencji zostali zaproszeni na przerwę kawową, po której przystąpiono do trzeciej części obrad. Przewodniczenie obradom zostało powierzone Alinie Wróbel. Na początku wystąpił Dariusz Stępkowski z Uniwersytetu kard. Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, którego referat był zatytułowany: *Ogólna kompetencja pedagogiczna: w poszukiwaniu specyfiki kształcenia ogólnopedagogicznego (raport z badania)*. Prelegent przedstawił odwołujący się do umiejętności studiowania model koncepcji ogólnopedagogicznej i wyniki badania, jakie przeprowadził w celu wersyfikacji tej kompetencji wśród studentów trzech warszawskich uczelni.

Jako następny głos zabrał Krzysztof Maliszewski z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, którego referat został zatytułowany *Pedagogika ogólna jako wprowadzenie do hermeneutyki – hermeneutyka kapitału symbolicznego i odzyskiwanie ciemnych iskier tradycji*. Na baczniejszą uwagę zasługiwało dookreślenie kategorii „krytyczność”. Zdaniem K. Maliszewskiego za błędne należy uznać dwie drogi dochodzenia do krytyczności myślenia pedagogicznego: 1) przez odrzucenie dorobku przeszłości i 2) afirmatywną repetycję, swoistą czołobitność wobec tego dorobku. Jego zdaniem prawidłowa postawa polega na poznawaniu historii i refleksyjnym zmaganiu się z nią z perspektywy własnych pytań. Za Lechem Witkowskim prelegent zaproponował, żeby zwrot „przejmować coś z tradycji” interpretować jako „przejąć się czymś”.

Po tym prowadząca obrady oddała głos Wojciechowi Kruszelnickiemu z Wyższej Szkoły Pedagogicznej ZNP w Katowicach. Tytuł jego wystąpienia brzmiał: „Pluralizm”, „hermeneutyka”, „postmodernizm”: *tendencje nihilistyczne w pedagogice ogólnej* (R. Kwaśnica, B. Śliwerski i inni). Referent zajął się demaskacją blokad, które z pozycji pedagogiki krytycznej uniemożliwiają współcześnie rozwój pedagogiki jako nauki. Za jedną z głównych przeszkód W. Kruszelnicki uznał deklarowany przez wymienionych w tytule referatu autorów pluralizm stanowisk, który prowadzi, jego zdaniem, do nihilizmu.

Jako ostatnia w tej części głos zabrała Magdalena Archacka, której referat nosił tytuł: *Pedagogika wobec „zadania myślenia”. Rozważania Heideggerowskie*. Prelegentka, wychodząc od przedstawienia przeciwieństw między myśleniem (pozytywistyczno-)naukowym a filozoficznym, optowała za powrotem w pedagogice do myślenia jako zadania, które zlecił Heidegger.

Na zakończenie pierwszego dnia obrad konferencyjnych odbyło się otwarte posiedzenie ZPO KNP PAN.

Drugi dzień obrad konferencyjnych rozpoczął się o godz. 9.00. Przewodniczenie powierzono J. Garze. Pierwszy referat wygłosił Henryk Mizerek z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Prelegent przedstawił temat: *Nowy paradygmat nauki a pedagogika. Implikacje dla pedagogiki ogólnej*. Zastanawiał się w nim nad zmianą, jaka dokonała się w sposobie uprawiania nauki w ostatnim czasie. Skrótowo tę zmianę określa się symbolem „2.0”, który wyraża nowy paradygmat nauki. Paradygmat ten wyróżnia się zdaniem H. Mizerka następującymi cechami: 1) wiedza jest wytwarzana w kontekście jej zastosowania; 2) transdyscyplinarność; 3) refleksyjność; 4) zróżnicowanie miejsc powstawania wiedzy i 5) jakościowy charakter badań naukowych i ich wyników. Prelegenta interesowało w szczególności to, jak powinna wyglądać adekwatna odpowiedź pedagogiki na zmianę, która się dokonała.

W następnym referacie Monika Maciejewska z tego samego uniwersytetu co jej przedmówca przedstawiła temat: *Współczesne badania pedagogiczne. Tworzenie wiedzy potrzebnej praktyce*. Traktując swoje wystąpienie jako pewnego rodzaju aplikację stanowiska metodologicznego zaprezentowanego przez H. Mizerka, referentka przedstawiła koncepcję ewaluacji dialogicznej (*responsive evaluation*) i jej wykorzystanie przy ewaluacji procesu szkolnego nauczania i uczenia się.

Potem głos zabrał Mariusz Dembiński z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, który przedstawił referat pt. *Kategorialny wymiar pedagogiki ogólnej – podejście internalistyczne*. Referent przedstawił autorski projekt przeformułowania pedagogiki ogólnej i jej podstaw, w których podejście externalistyczne (obiektywistyczne) zostałyby zastąpione przez internalistyczne (subiektywistyczne).

W kolejnym referacie Leszek Waga z Uniwersytetu Opolskiego zaprezentował referat zatytułowany: *Doświadczenie jako kategoria ingerująca różne obszary wiedzy pedagogicznej*. W centrum swoich rozważań umieścił on tytułowe doświadczenie, które może odgrywać rolę zwornika różnych rodzajów wiedzy generowanej w ramach pluralistycznie ujmowanej pedagogiki.

Po wygłoszonych referatach uczestnicy konferencji mieli możliwość zadawania pytań i przedstawiania własnych punktów widzenia. Następnie organizatorzy zaprosili na przerwę kawową, po której odbyła się szósta część obrad. Jej prowadzenie powierzono T. Hejnickiej-Bezwińskiej. Jako pierwsza wystąpiła Grażyna Lubowicka z Uniwersytetu Wrocławskiego. Tytuł jej referatu brzmiał: *Transgresyjność samorozumienia pedagogiki i projekt transpedagogiki*. Zgodnie z tytułem referentka zajęła się wyjaśnieniem przedrostka trans- i zjawisk opisywanych w pedagogice z jego

pomocą, a mianowicie: transformacji, transmisji i transgresji. Na tej podstawie wyciągnęła wnioski odnośnie do nowoczesnych warunków kształtowania (się) tożsamości podmiotu.

W następnym referacie Michał Głazewski z Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie przedstawił zagadnienie: *Pochwała justapozycji. Pedagogika ogólna w świetle komparatystyki rozważona*. Wystąpienie było nacechowane odniesieniami do własnej drogi naukowej, w szczególności badaniami komparatystycznymi prowadzonymi pod okiem Janusza Gniteckiego. W konkluzji referent wskazał na niemożliwość tworzenia pedagogiki ogólnej jako teorii, w której na zasadzie justapozycji porównywano by różne koncepcje i teorie dotyczące wychowania i kształcenia, i na tej podstawie budowano by metateorię.

Potem głos zabrała Lucyna Dziaczkowska z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Tytuł jej referatu brzmiał: *Pedagogika teoretyczna Stefana Kunowskiego jako pedagogika ogólna*. Przypominając postać i koncepcję S. Kunowskiego, referentka zwróciła uwagę na aktualność tej koncepcji, która wynika przede wszystkim z teoretycznych walorów przedstawionej wizji wychowania.

Kolejny przedstawiciel gospodarzy, Rafał Włodarczyk z Uniwersytetu Wrocławskiego, zaprezentował referat zatytułowany: *Kolonizacja rodzimej pedagogiki ogólnej przez pedagogikę krytyczną*. Przedmiotem jego rekonstrukcji były dzieje pedagogiki krytycznej w Polsce. W tym celu posłużył się terminem „kolonizacja”, który wydaje się właściwie oddawać zmiany, jakie dokonały się w zakresie dziedzin pedagogiki ogólnej i pedagogiki krytycznej.

Jak zwykle po referatach przeprowadzona została dyskusja. Po niej uczestnicy konferencji zostali zaproszeni na obiad, a następnie odbyła się ostatnia część obrad. Przewodniczył im Michał Głazewski. Jako pierwszego poprosił o zabranie głosu Wiktora Żłobickiego z goszczącego uczestników konferencji Uniwersytetu Wrocławskiego. Jego referat był zatytułowany: *Wiedza pedagogiczna dla rodziców? (Ultra?)-konserwatywny przekaz na temat władzy, posłuszeństwa, kar i nagród*. Mówca przedstawił wypowiedzi dotyczące wskazanych w tytule kategorii wychowania w dwóch publikacjach: Jamesa Dobsona *Rozmowy z rodzicami* (1990) i Stanisława Sławińskiego *Wychowywać do posłuszeństwa* (1994).

Następnie o zabranie głosu poproszono pochodzącą z tej samej uczelni co poprzedni prelegent Monikę Homeniuk. Przedstawiła ona temat *O tożsamości, polach problemowych, możliwościach badawczych pedagogiki religii*. Jak na wstępie zaznaczyła mówczyni, religia i pedagogika religii stawiają ciągle jeszcze więcej pytań niż odpowiedzi. Niektóre z tych pytań to: Czy można o religii pisać i mówić niereligijnie, np. pedagogicznie? Czy możliwe jest nabycie postawy krytycznej w tym obszarze i jeżeli tak, to na czym by ona polegała? Czy teologia jest koniecznym warunkiem uprawiania pedagogiki religii? Czy można rozwijać pedagogikę religii niezależną od denominacji religijnej?

W kolejnym referacie Anna Śladek z Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu zajęła się tematem: *Samorozwój jako kategoria pedagogiczna w świetle wybranych*

koncepcji pedagogicznych. Wyróżniła ona i scharakteryzowała cztery paradygmaty dotyczące samorozwoju: 1) paradygmat humanistyczno-adaptacyjny; 2) paradygmat funkcjonalistyczno-behawiorystyczny; 3) paradygmat konstruktywistyczno-psychologiczny i społeczny oraz 4) paradygmat emancypacyjno-krytyczny.

Potem o zabranie głosu została poproszona Iwona Paszenda z Uniwersytetu Wrocławskiego. Tytuł jej referatu brzmiał: *Rytuały współpracy – pragmatystyczna myśl Richarda Sennetta jako inspiracja dla nowych wyzwań pedagogiki ogólnej*. W oparciu o rozważania dotyczące socjologii instytucji autora wymienionego w tytule wystąpienia prelegentka zastanawiała się nad możliwością zastosowania jego wskazań w pedagogice, w szczególności w uczeniu współpracy uczniów i nauczycieli w szkołach.

Jako ostatni w tej części obrad i w całej konferencji wystąpił Roman Leppert z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy z referatem pt. *Pytanie o polskie koncepcje pedagogiki ogólnej*. Podsumowując dwudniowe obrady, sformułował on następujących dziesięć pytań, które wyznaczają zakres problemowy we współczesnych badaniach nad pedagogiką ogólną w Polsce: 1) pytanie o kontekst, w którym funkcjonują koncepcje pedagogiki ogólnej; 2) pytanie o przedzałożenia; 3) pytanie o naukę/paradygmat nauki przyjmowany w określonej koncepcji pedagogiki ogólnej; 4) pytanie o rodowód; 5) pytanie o język; 6) pytanie o koncepcje wykorzystywane do tworzenia koncepcji pedagogiki ogólnej; 7) pytanie o rozumienie pedagogiki ogólnej; 8) pytanie o instytucjonalizację pedagogiki ogólnej; 9) pytanie o recepcję teorii pedagogiki ogólnej w badaniach i 10) pytanie o dydaktykę – obecność przedmiotu w kształceniu studentów pedagogiki.

Zamykając dwudniowe obrady, R. Leppert podziękował organizatorom za miłą atmosferę, która sprzyjała dyskusjom, a nawet polemikom, i uczestnikom za aktywny udział oraz wkład w dalszy rozwój pedagogiki ogólnej wyrażający się właśnie m.in. poprzez czynny udział w konferencji.